

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Apophthegmata Ebraeorvm Ac Arabvm

Drusius, Johannes

Franekerae, 1591

Apophthegmatvm Lib. III. In hoc libro continentur dicta sapie[n]tum Arabiæ, & aliorum quorundam collecta ex lib. selectarum margaritarum, quem Sepher Mibchar Happheninim vocant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70041](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70041)

A P O P H T H E G M A T V M

Lib. III.

In hoc libro continentur dicta sapiētum Arabia, & aliorum quorundam collecta ex lib. selectarum margaritarum, quem SEIPHER MIBCHAR HAPPHENINIM vocant. Eum mihi commodavit vir linguarum Orientalium callentissimus Franc. Raphelengius. Vsus autem sum exemplari edito Cremonæ anno 1558. per Vincentium Contium: in quo erant scholia Ebraica valde bona, quibus adjunctus sum non uno in loco. Scriptus fuit hic liber primū Arabicè: inde conversus est in sermonem Ebræum à Iudæo nescio quo. nam nomen non erat adscriptum. Sed nec apophthegmata certum auctorem præferebant: ideo ea nudè citamus sub nomine Sapientis. Stilus erat obscurus ac difficilis, cuiusmodi esse solet ut plurimum in iis, quæ ex aliena lingua commodè translata non sunt. Quo facilius ignosci mihi debet, sicubi lapsus sum. Sed jam ipsum Sapientem audiamus.

1. Dicere solet, Interrogare sapientem dimidia sapientia est. Nam qui interrogat, ab eo discit, quæ sibi usui sunt ad vitam rectè & sapienter instituendam. Valet etiam ut si dicas, Interrogare eruditum dimidia eruditio est. Nam sapientia dicitur Ebræis quicquid alter discit ab altero.
2. Idem dixisse fertur, Sile & euades: audi & disces. Sensus est, sile & vitabis periculum, quod ex incontinentia linguæ. Aut sile ad conuicia, & audi sapientes.
3. Eiusdem est illud, Reges iudicant terram, sapientes iudicant ipsos reges. Nam boni principes reguntur consilio sapientum.

Cùm

Cum ex eo quæreretur quis dignus esset regno? Sa- 4.
piens inquit; aut rex qui inquit. vult dicere, qui in con-
siliium adhibet viros doctos & ab usu peritos, qui nihil fa-
cit sine consilio sapientum. Convenit ex parte cum Pla-
tonis dicto, qui asseverabat tum deniq; fore beatas Respublicas,
si aut docti aut sapientes eas regere cœpissent, aut qui regerent
omne suum studium in sapientia collocaſſent.

Interrogatus cur sapientior esset sociis suis. Quia, inquit, 5.
plus in oleo insumpsi, quàm illi in vino. innuit se multum
operæ posuisse in studio sapientiæ: nam ad lychnuchum lucu-
bramus.

Mi fili, ne esto sapiens verbis, sed factis: Quidam semper 6.
in ore habent virtutem, cum vitiis scateant. Atqui virtus est
vitium fugere, & sapientia prima est stultitia caruisse. Talem
sapientiam utinam Deus largiatur omnibus nostri seculi theo-
logis.

Homo sapiens est quamdiu quærit sapientiam: ubi au- 7.
tem se putat ad eius culmen pervenisse, desipit.

Corpus sapientia vacuum, est tanquam domus funda- 8.
mento carens. Nam ut domus fundamento nititur: ita corpus
sapientia regitur.

Dicebat optimum patrimonium esse sapientiam, quod 9.
per eam sapiens compararet opes, quas alius per stultitiam
perderet.

Sapientes in terra, quod luminaria in cœlo. 10.

Quærenti utri potiores essent sapientes an divites? re- 11.
spondit, sapientes potiores esse. Rursus quærenti, Cur er-
go sapientes frequentant ædes divitum? Quia, inquit, sa-
pientes cognitam & perspectam habent dignitatem divi-
tiarum

- tiarum: divites verò ignorant quæ sit dignitas sapientiæ.
12. Negabat sapientem esse, qui aut minorem se contemneret, aut maiori invideret, aut præmium acciperet pro sapientia sua.
13. Dicebat quinque gradibus ad sapientiam perveniri, Silentio, Auditum, Memoria, Opere, Doctrina.
Silentio. nam loqui debet qui docet, non qui discit. Auditum. proximus gradus ad sapientiam, ut quis audiat sapientes. unde illud: Audi & sapiens fies. Memoria. ne excidant quæ didicit. Opere. ut vita exprimat quod didicit. Doctrina. ultimus gradus ut alios doceat.
14. Cum timore perit spes, & cum pudore deficit sapientia. *Qui semper timet casus futuros, indicat se parum spei habere in Deo: rursus quem pudet querere quod nescit, nunquam perveniet eò, ubi ipsa est sapientia, ut verbis utar, quibus olim usus est poeta vetus.*
15. Interroganti an senem discere pulchrum esset? Quippe ni? inquit, nam nescire turpe est.
16. Admonebat cavendum esse stultum, qui coleret, & sapientem qui peccaret. *Qui coleret, hoc est, qui pietatem simularet: qui peccaret, hoc est, qui improbus esset. nam quo quisq; ingeniosior, eo plus nocebit, si malus fuerit.*
17. Cùm videret senem qui literas disceret, Hic, inquit, in arena scribit: cum iuvenem, Hic inquit, in lapide cælat.
18. Doce eum qui nescit; & discere ab eo qui scit. Sic n. scies quod antea nesciebas, & recordaberis, quod prius sciebas.
19. Cuius facta dictis non respondent, si quando aliquem reprehendit, eius oratio cadit super corda, quemadmodum pluvia cadit super lapidem.

Dicebat

Dicebat sapientiam absconditam & thesaurum occul- 20.
tum paria esse.

Item, Nemo deprehendit errorem præceptoris sui, do- 21.
nec audierit contradicentem.

Præcipiebat non esse proiciendas margaritas coram 22.
porcis, innuens non esse docendam sapientiam eum, qui
eam non æstimaret. Nam ipsa quidem, inquit, est pretio-
sior margaritis, & qui eam non æstimat, nec requirit, pe-
ior est suis aut porcis.

Cornu prudentis est mansuetudo. 23.

Cornu stulti est ferocia. 24.

*Cornu) id est signū sive nota. vel est metaphora sumpta
ab animalibus, quæ se cornibus tuentur, q. d. Prudens se tue-
tur humilitate & mansuetudine, dum silet ad convicia, &
omnia fert patienter.*

Præmium mansuetudinis pax. 25.

*Dictum ad imitationē illius, Præmium mansuetudinis do-
mini metus.*

Cum ad maledicta taceret, & ab eo quæreretur, cur id 26.
faceret? Quia vereor, inquit, ne peiora audiam, si respon-
dero. ita est profectò. Qui convicianti respondet, magis ma-
gisque illum laceffit. Quare satius est tacere.

Stulto satis respondet, qui tacet. 27.

Cum quidam diceret homines ævi sui esse pessimos, 28.
nec se vivere posse inter eos. Attamen, inquit, vivendū est
cum hominibus. Nā nec tu illis carere potes, nec illi te. Sed
esto inter eos surdus audiens, cæcus videns, & mutus lo-
quens.

Rogatus quid optimū esset in homine? Tolerantia, in- 29.

H quit,

- quit, quid pessimum? ultio sive vindicta.
30. Negabat fidem habere, qui non haberet hæc tria. Mansuetudinem, qua stultos ferre posset. Timorem, qui ipsum à vitiis absterret. Spiritum sedatum & placidum, quo hominibus, quod vellet, persuaderet.
31. Cum non nemo ei conviciaretur, & unus ex discipulis diceret, Magister, da mihi potestatem in eum, respondit, Non est sapiētis potestatem aut licentiā facere malè agēdi.
32. Extremum omnis contentionis pœnitentia.
33. Extremum omnis mansuetudinis pax.
34. Quis fortis? qui iram compefcit.
35. Mansuetus vehiculum est stulti.
Vebit stultum, hoc est, fert & tolerat ipsum.
36. Convicianti cuidam dicebat, Parce conviciando, & relinque locum paci. *parce conviciando) noli exaggerare convicia in nos: ne auge convicia quibus nos aspergis. Paci) aut reconciliationi.*
37. Qui audit quæ non vult, & filet, id quod vult, obtinebit.
38. Mansuetudo, aiebat sapiens, plus mihi auxiliata est, quàm omnes mei domestici. *aliis propinqui: ita Scholiastes.*
39. Bis peccat, qui crimen negat.
40. Si vindicabis, dolebis: si condonabis, gaudebis.
41. Expecta & evades. festina & pœnitebit.
Expecta) differ, moram trabe. hoc vult, age contanter, quicquid agas. nam actio properata rarò felicem eventum sortitur.
42. Qui citò currit, citò offendit.
43. Quosdam aiebat cunctando pervenire eò quo volunt, & alios properando nemiù impingere. *alibi est, Cunctare & as*

& assequeris: festina & impinges.

Fertur semper hilari vultu fuisse: cumque ex eo quidam 44.
quereret cur nunquam tristis esset; ipsum respondisse, ni-
hil se unquam possedisse ob quod amissum dolere aut tri-
stis esse debuerit. Nempe innuebat præter sapientiam ni-
hil se in bonis habuisse, iuxta illud, Omnia mea mecum
porto.

Nulla tibi res sit absque sepe. Sepes rerum est fiducia: 45.
sepes fiducia fides: sepes fidei non metuere quicquam, sed
fidere Deo, &c.

Cum quidam in eum multa convicia iecisset, Quæ de 46.
me sciebas, inquit, ea omnia commemorasti, nec eorum
quicquam omisisti. Scito autem creatorem multò plura
de te scire.

Cum alius eum conviciando sequeretur domum usque, 47.
ubi ad ostium pervenisset, subitit, & conversus ad con-
viciatorem: Si quid præterea, inquit, habes, dic, dum hic
sumus, & abi, priusquam aliquis stultorum, qui domi meæ
sunt, te audiat, & paria reddat, aut pugnis pro merito ex-
cipiat.

Rex quidam cuius nomen proditum non est, cum sa- 48.
pientem quendam damnasset, & is ad mortem duceretur,
ac unus ex consiliariis diceret: Quod non admissum, ô Rex,
fieri semper potest: quod semel admissum, reprimi coër-
cerique non potest, hoc audito gratiam supplicii fecit, &
hominem dimisit.

Alius rex duci aliquot iubebat captivos, ex iis unus, Pec- 49.
cavimus, inquit, ô Rex: sed an clementia tua peccaret, si
nos dimitti iuberet? Rex hoc dicto flexus ad misericor-
diam,

- diam, carnifici mandavit, ut eos dimitteret. Redeo ad Sophum nostrum.
50. In fide esse aiebat satis opū, & in cultu satis occupationū.
In cultu) divino scilicet.
51. Neque sollicitudo, inquit, divitem facit, neque odium divitiarum pauperem. *Odiffe dicitur divitias homo liberalis & largus, & qui non magnam diligentiam adhibet, ut dives evadat.*
52. Talis fugit divitias, & divitiæ illum insequuntur: talis eas insequitur, & divitiæ illum fugiunt.
53. Qui non fert placidè castigationes Dei, eius stultitiæ nõ est remedium.
54. Ob casus diei ne perturberis.
Nam casus diei non durant ad momentum.
Quare ne gaude si boni fuerint,
Et ne conterneris si mali fuerint.
Nam bona simul & mala
Quemadmodum veniunt sic abeunt.
55. Tolera veritatem licet amara sit.
56. Sepes tolerantia utilitas.
57. Mirari se dicebat eos, qui non haberent paratam ad omnes casus patientiam, & ad omne bonū gratiarum actionē.
58. Dolor de futuro est ægrum malum.
59. Si venenum hausisses meliùs tecum ageretur, quàm si mœrore te conficeres: *vel sic, Venenum bibere melius est, quàm se mœrore conficere.*
60. Mœror hominis secundum debilitatem animi ipsius.
Nam vir fortis resistit dolori & calamitatibus pro virili.
61. Secundum magnitudinem casus.

Quo quisque altiùs ascendit, eo gravior est ipsius ruina. Sic vulgò dicitur, Qui altè ascendit, ex alto cadit.

Secundum magnitudinem tolerantia.

Quo quisque major est, eo patiètiùs debet ferre casus adversos, vel, secundum magnitudinem animi.

Res optima est in rebus patientè esse, in verbis mitem. 62.

Qui non vincit luctū patientia, eius mœror longus erit. 63.

Est malum quod cum alio comparatum bonum est. 64.

Noli mœstus esse ob ærumnam priusquam acciderit, sufficit ærumnæ hora sua. 65.

Vt potio medica amara quidem est, sed utilis bibenti: sic tolerantia. 66.

Qui tolerat, ad optatum finem perveniet. 67.

Cum rex ei diceret, Si petas, suppeditabo necessaria, Nō petam, inquit, nam te ditior sum. Ain tu? qui hoc fieri potest? mihi, inquit, sufficit parum quod habeo, eoque contentus sum. Qui verò contentus est eo quod habet, is omnium hominum ditissimus est. 68.

Qui non contentus rebus necessariis alia querit, sibi adimit usum eorum, quæ habet. 69.

Qui contentus est sorte sua, sat habet. 70.

Divitiæ amplæ sunt non concupiscere aliena. 71.

Caput *ἀταρξίας* est alienas opes, quamvis magnas, non magnificere, & suas, quamvis exiguas, non contemnere. 72.

Ne appende eum qui supra te est, tecum. 73.

Qui supra te est) qui te superat opibus aut potentia. 74.

Si exiguum tibi videtur, quod possides, recordare inopiam pauperum & mala quæ tibi acciderunt. 75.

Fructus *ἀταρξίας* quies: Surculi deiectionis amor. 76.

- Qui contentus est sua sorte, quietem: qui se deiicit, amorem sibi conciliat.
77. Assuefac animam tuam, ut contenta sit eo quod satis est, alioqui plus exiget, quam quod satis est.
78. *Αυτάρπεια* & cupiditas nunquam pariter incedunt.
79. Argumentum infidelitatis est ubi quis aut vates consultit, aut ab hominibus petit, quod à Deo petendum est.
80. Verecundia & fides ita coniuncta sunt, ut si una recedat, altera ilicò sequatur.
81. Qui vestes pudoris induit, eius navi occultantur, ita, ut non appareant hominibus.
82. Qui sollicitus est de viis suis, ævum iocundè traducit.
De viis suis) lectio varians, de membris suis. vult dicere, qui corpus curat vitando aut æstum nimium, aut frigus, aut denique cibos malos. Ævum iocundè traducit) ad verb. implet numerum dierum suorum iocundè vivendo.
83. Summa nobilitas est bonum nomen ex rectè factis acquisitum.
84. Ne crede te sapientem esse, donec eo animi robore fueris, ut possis regere cupiditates.
85. Cùm nemo erit à quo consilium petas, si te ipsum adhibebis, fuge consilium quod proximum est cupiditati tuæ. Nam cupiditas hostis est intelligentiæ.
86. Interroganti quodnam bellum honestissimum esset? Illud, inquit, quod contra voluptatem geritur.
87. Consilium dormit & cupiditas vigilat, ideo cupiditas vincit consilium.
88. Qui obtemperat cupiditati, abnegat creatorem suum, auget dolorem suum; multa est poenitentia eius, & duplicatur

catur poena eius.

Non est consilium apud leves, nec sapientia apud discordes, aut contentiosos, nec quies apud eum, qui lucro inhiat. 89.

Socia est cupiditatis cæcitas. 90.

Obstare dicebat tria quo minus res humanæ meliùs se haberent: Senex non auditus, cupiditas non repressa, & fastus hominis sive opinio, quam de seipso habet. 91.

Et digno & indigno benefac. primùm, quia te dignum est, ut ita facias: deinde quia sic præcepit Creator, inquit, Quùm esurierit inimicus tuus, ciba eum pane, &c. 92.

Sapiens est non qui post factum, sed qui antè sapit. 93.

Caput intelligentiæ prævidere futura, abstinere ab illucis, & consolari se de eo quod corrigi non potest. 94.

Non est amicus perverso, nec fides servo, nec quies cupidido, nec gloria parco, nec societas iracundo. 95.

Ne laudato iustum antequam cognoris, quæ sit intelligentia eius: multi enim pii fatui sunt. 96.

Eum dicebat ad sapientiam pervenisse, qui brevis esset in sermone, minimeque verbosus, sive qui refecaret superflua, & teneret viam compendii. 97.

Rogatus quid esset fiducia in Deum? qua Deo, inquit, fretus homo res suas omnes ei committit. 98.

Vt dies oculatis visum conciliat, & vespertiloni cæcitatatem: sic disciplina ab intelligente aut erudito repellit stultitiam, eandemque addit fatuo & insipienti. 99.

Stultum ferre quàm semistultum fatius est. *Semistultus dicitur, qui cum stultus sit, tamen sibi pulchrè sapere videtur.* 100.

Ne quære societatem absque fide, neque seculum futurum. 101.

turum absque opere, neque amorem mulierum absque disciplina, neque commodum ex damno alterius. hoc dictum adscribitur gymnosophistis sive sapientibus Indiae. Absque disciplina) nisi fueris probè institutus, & honestis moribus imbutus. Nam fœminarum odium est homo rusticis & inurbanus.

102. Aristoteles in epistola quadam ad Alexandrum, Ita regna, inquit, ut ameris à subditis: amaberis autem si in eos benignus fueris. Præstat sanè beneficiis & benevolentia regnum tenere, quàm vi ac metu. Quid enim prodest possessio corporũ? nam possessio ea demùm vera est, qua quis corda & animos possidet. Corpora enim animos sequuntur.
103. Amicum fidelem nactus, retine eum: nam alium non facile invenies.
104. Ex Sopho cùm quæreretur, quo socio utendum esse putaret: Eo, inquit, quem inventurus non es, si amiseris.
105. Qui incitat, frater est homicidæ.
106. Filio dicebat, ne commuta veterem amicum cum novo, quamdiu cor eius tecum est.
vult dicere, quamdiu non est à te animo alieno.
107. Ne paucus sit in oculis tuis amicus unus, néve multi sint amici mille. hoc videtur velle, cùm habebis unum verum amicum, existimato te multos habere: contra cùm multos habebis vulgares amicos, existimato te paucos habere, aut potius nullos. nam vulgares amici non sunt amici. Ex quo illud ὁ φίλος, οὐδ' εἰς φίλος.
108. Quod læva absque dextra, id est, homo absque amicis.
109. Cùm unum ex amicis amisisset, Cecidit, inquit, membrum de membris meis.

Cùm

Cum rogaretur utrum magis diligeret fratrem an amicum? Non diligo, inquit, fratrem meum, nisi mihi amicus fuerit.

Hæc tria esse aiebat indicia stultitiæ, reprehendere aliū, in quo ipse reprehendendus sis: petere à proximo, quod nunquam tibi usui futurum sit: lædere vicinum ob rem nihil tibi profuturam.

Hæc tria dicebat amicitiam purā & sinceram efficere. Si amicum obvium prior salutaveris, Si venienti ad te latam sedem paraveris, Si denique aptis & convenientibus epithetis eum compellaveris.

Tria esse dicebat genera sociorum. Vnum eorum, quibus carere nunquam possumus, non minus quàm cibo ac potu: alterum eorum, quibus indigemus dumtaxat necessariis temporibus, itidem ut medicina in morbo: tertium eorum, quibus nunquam indigemus, quos comparabat cum morbis & infirmitatibus, cuiusmodi sunt socii infidi.

Rursus sociorū, inquit, alterius generis tria sunt. Vnum eorum, qui nos iuvant corpore & pecunia. hi fideles sunt. Alterum eorum est, qui propter leve emolumentum nos lædunt, hi non sunt fideles. Tertium eorum est, qui vultu amicitiam præ se ferunt, cum animo sint à nobis alieno.

Filio ita præcipiebat, Amicitiam contracturus cum aliquo, contrahito cum eo, cuius amicitia tibi ornamento futura sit: qui te decoret, si eum honoraveris: & iuvet, si eius ope indigueris: qui loquentem iustificet, indignanter ferat. Talem nactus, si contigerit aliquid tibi mali accidere propter eum, ne tamen dolore afficiant te eius viæ.

Amicus hominis intellectus, & hostis cupiditas.

I Vt

117. Ut vultus serenus amicitiam stabilit, ita severus actetricus eandem dissolvit.
118. Optima bestiarum eget virga, qua castigetur. Optima foeminarum eget marito, qui eam regat. Scientissimus hominum eget consilio aliorum, quo res suas rectius administret.
119. Si te iniuria affecerit socius tuus, reprehende eum inter te & ipsum solū. Quòd si audierit te, iam lucratus es eum. Si non audierit, dicito ei coram uno atque altero, ut audiant rem. Quòd si ne tum quidem audierit, habeto eum pro socio vili.
120. Verus amicus non pecuniam modò, sed etiam vitam negligit, ut eum, cui charior est, quàm ipse sibi, liberet.
121. Amo, inquit, eum qui mihi vitium meum indicat inter me & ipsum solum. Talis, si quando occurreret aut obviam fieret, præferendum esse dicebat ei, qui, quoties amicum obvium habet, illi aureum denarium dat. Addebat etiam se nunquam probasse eum, qui in sua errata non inquireret.
122. Quùm ex eo quidam quæreret quid esset amicitia? respondit, ubi animi coniuncti sunt, eademque studia & eadem voluntates.
123. Foramen acus angustum non est duobus amantibus, nec latus mundus satis duobus inimicis.
124. Si voles scire utrum quis te amet, an odio habeat, explora cor tuum, & vide quo sit erga illū modo adfectum. Nam ut in aqua facies faciei, sic cor hominis homini respondet, ut ait Salomo.
125. Quærenti quis plurimum ipsum amaret? Is, respondet, cuius

cuius sunt plurima in me merita, aut mea in ipsum malefacta.

Interrogatus quando aliquis cognosceret amantem se? 126. respondit, Quando corda & linguæ concurrunt ad amandum: non vident, nisi amorem eius, nec loquuntur nisi laudem eius.

amorem eius) aut quæ in eo amanda. q.d. quicquid vident, in eo amant.

In amicum noli curiosius inquirere, ne fortè inimicus 127. aliquis tibi narret de eo, quod falsum sit, atque ita dirimat amicitiam, quæ inter te & illum.

Amicum dicebat iuvandum esse vita & pecunia: notū 128. beneficiis & comitate: homines plebeios & vulgares salutandos, excipiendosque vultu hilari ac læto: inimico verò dandam esse eleemosynam.

Cave ab eo qui te amat propter necessitatem suā. Nam 129. cessante necessitate cessabit amicitia eius.

hoc aliis verbis extulit autor ad Herennium, Qui fortunis alicujus inducti amicitiam eius sequuti sunt, hi simulatque fortuna elapsa est, devolant omnes. Cum enim recessit res ea, quæ fuit consuetudinis causa, nihil superest, quare possint in amicitia retineri.

Nemo, inquit, me dilexit, quem non vicissim dilexerim 130. sincerè per omnem vitam meam. Nemo me odio persecutus est, pro quo non oraverim Deum, ut illi meliorem mentem daret. Nullius arcanum mihi creditum unquam patefeci. Non aggressus sum rem inhonestam. Non assensus sum ulli rei, quam postea revocaverim, etiamsi facièda esset iactura totius rei familiaris. Tum dixi, In omni

re bona est patiētia præterquam in re amici. Nam qui audit convicia, quæ in amicum dicuntur, silere non debet, ne illum à se alienet.

131. Ne fallat te amor regis: non enim diuturnus est. nam ab ut umbra transiens.
132. Si habes amicos principes, ne metue regem.
133. Cuidam cum quæreret quis esset hominū pigerrimus? Is, inquit, qui pigratur sibi acquirere amicos; sed pigrior eo est, qui acquisitos perdit.
134. Fugienda societas eorum, à quibus nihil boni discitur.
135. Quanam re probet intelligens seipsum? ferendo malam uxorem.
136. Mala mulier similis est lupo, qui cutem mutat non naturam.
137. Nulla peior societas, quàm malæ uxoris.
138. Gloria & ignominia hominis ex socio quicum consuetudinem habet.
139. Cum interrogaretur quid optimum homini esset? intellectus, inquit: Quid proximum, si is deficiat? pecunia: nam ea honoratiorem reddit hominem. Quid tertium, si nec pecunia adsit? Vxor, quæ vitia ipsius tegat. Quid quartum, si nec illa obtigerit? silentium, inquit. Quod si & hoc desit, tum iudico ei optimum esse sepulchrum.
140. Ne fidito ei cui das, licet se memorem verbis declaret, donec subtraxeris, quod dare solitus es.
141. Amicum paraturus prius eum ad iram provocato. Si, dum iratus est, cōfiteatur se tibi obnoxium esse, retine eum: sin minus, relinque.
142. Quod inimicum nescire vis, ne patefacito amico. *Tu-*

tissimus

tissimum est silere, quod arcanum esse velis. Nam pauci ex multis silentii fidem servant.

Quidam cum arcanum suum amico narraffet, ex eoque 143. quæreret, num bene intellexisset, Intellexi, inquit: sed oblitus sum.

Interrogatus quid esset celare arcanum? respondit, Si 144. nec indicantem prodideris, nec rem indicatam.

Rogatus quomodo celaret arcanum? Pono, inquit, cor 145. meum sepulchrum eius. *quasi diceret, in sepeliendo corde meo. Hoc vult, ut mortuus nunquam exit è sepulchro, sic nec arcanum mihi commissum è corde meo.*

Quamdiu arcanum contineo, est mihi captivi instar: si- 146. mulac patefecero, reddor ipsius captivus.

Idem dicebat arcanum inter duos esse. Vbi ad tertium perve- 147. nisset non amplius arcanum esse: non enim celari posse.

Daturus aliquid, si metuis ne pœniteat, prius nega, 148. quæ des aut promittas. Quod si promiseris, præstandum est: turpe enim est dicere, Non dabo, postquam dixeris, Dabo.

Cum taciturnus esset, quæretî causam: Quum loquor, 149. inquit, mox pœnitent: quum fileo, non pœnitent. *Quadrat cum illo, locutum fuisse sepe pœnituit, tacuisse nunquam.*

Item dicebat, Cum loquor, verbum dominatur in 150. me: cum fileo, ego dominor in illud.

Semel pœnituit tacuisse, bis locutum esse. 151.

Est sapientis non eloqui, quod nociturum putat, si 152. enuntietur, & nihil profuturum scit, si taceatur.

Ita dicebat custodiendam esse linguam ut pecuniam. 153.

Præstat perire morbo silētii, quàm morbo loquacitatis. 154.

Nisi adfunt doctrinæ opes, file. 155.

156. In cultu divino nihil melius silentio & spe.
157. Taciturnitas metum conciliat.
*Vel reverentiã. vult dicere: Quo taciturnior quis est, eo
majore autoritate est apud suos, eo magis ipsum reverentur.*
158. Mors hominis ex lapsu linguæ, non ex lapsu pedis. Nam
lapsus pedis sanari potest paucis diebus.
159. Arbor silentii fructus pacis.
160. Potior est stultus filens sapiente verboso aut loquace.
161. Stultus dum filet, semisapiens est.
162. Gymnasium ingressus cum diu tacuisset, laudantibus
ipsum qui aderant, Utilitas, inquit, quæ ex aure manat ad
me redit: quæ ex lingua, ad alios.
163. Rex quidam vituperantibus orationem ac dicentibus:
silentium præferendum esse etiam prudenti sermoni, Bo-
na verba, inquit. Nã qui loqui novit prudenter etiam ta-
cere novit.
164. Dicere solet migrandum esse è loco, ubi rex non time-
retur. nam scilicet metu magistratum contineri homines in
officio. Vnde quidam ait, Nisi esset metus, alter alterum vivum
devoraret.
165. Noli habitare in urbe, ubi nec rex iustus est, nec medi-
cus peritus, nec forum rerum venalium, nec flumen.
166. Regem esse aiebat similem igni, ad quem non expedi-
ret propiùs accedere, neque longiùs ab eo abesse; quòd ibi
periculum sit à combustione, hìc à frigore. *ita est profectò.
societas potentum multis perniciosa fuit: fuga eorundem digni-
tatis expers est.*
167. Pessimum esse dicebat in divitiis, non audere iis uti: in
amicitia repellere amicum inopem aut miserum: in re-
gno

gno, si regem metuat innocens: in terris, si nec abūdet re-
bus necessariis, nec in ea tutò habitare liceat.

Iusticia regis conducibilior est populo quã ubertas anni. 168.

Regum aulas comparabat cum altissimo monte, in quo
essent fructus optimi, & feræ pessimæ.

Quatuor sunt, cum quibus nunquam est litigandum, 170.
videlicet, Deus, Rex, Parentes & Præceptores.

Sapiens quidam ad supplicium ducebatur. Ei occurrit
uxor flens & eiulans: ad quam conversus, Mea uxor, inquit,
cur ita fles? Cui illa, quia damnatus es injustâ de causâ.
Quid? inquit, an malles me iustâ damnatum esse?

Dicebat divitias tegere maculas hominum, eosque ve-
races facere, cum maximè mentirentur: è contrariò aiebat
intelligentiam pauperis contemni ab hominibus, & sapien-
tiam ipsius reputari pro stultitia. *Addit Scholiastes eos qui
scientiam habent absq; divitiis, similes esse viatoribus, qui cal-
ceis careant: contrà divitias absque scientia similes esse calceis
sine viatoribus, qui iis rectè uti norint.*

Cum vestibis sordidis ac detritis indutus esset, ac dives
quidam ei diceret talem vestitum dedecere sapientem,
Dignitas, inquit, sapientiæ non est in vestibis: sed in scien-
tia rerum & vita secundum virtutem acta.

Iactabat se nunquam vindicasse iniuriam sibi illatam,
aut malum malo reddidisse. Quærenti causam, Quia in-
quit, si vir honoratus erat, qui iniuriam faciebat, æquum
erat eum ferre: sin stultus erat, non decebat me cum stul-
to contendere.

Animus bonus, vicinus bonus, habitatio bona, & vestes
mundæ prorogant ætatem hominis in bono.

Cui

176. Cui Deus largitur animum bonum, is est ex filiis futuri seculi. hoc est, fruetur vita beata, quæ promissa piis in futuro seculo, & post hanc vitam.
177. Cui Deus hæc quatuor concesserit, eum non lædet iactura rerum temporalium, Spiritum quietum, ordinem certum in re familiari aut victu parando, sermonem verum & fidem.
178. Mirari se aiebat, cum seruos pecunia emamus, quod liberos homines non adiungeremus nobis beneficiis aut morum probitate.
179. Hæc quinque vitam securam nedum tutam præstant, Neminem lædere, æquo animo esse, vitare impios aut hypocritas, bona institutio sive disciplina, & opera bona.
180. Præcipiebat visitandos esse amicos per intervalla longinqua. item dicebat, Si amari vis, visita rarò: si odio esse, visita sæpè.
181. Qui visitat, cui gravis ipse est, auferet contemptum & ignominiam.
182. Ne tibi grave sit ire ad visitandum ægrotum miliare unum: & ad conciliandum pacem inter homines, duo: & ad honorem Creatoris, tria.
183. Vt pluvia si continua fuerit, molesta est, licet homines pro ea impetranda preces concipere soleant: ita visitatio, si frequens sit, odiosa est: si suo tempore fiat, & rariùs, gratissima est.
184. Molestus visitator gravior est ægrotò, quàm ipse morbus. *vel sic:* morbum ferre ægro facilius est, quàm molestum visitatorem.
185. Aegrotus quidã cum animo mœsto esset, quærentibus
causam

causam, respondit se moestum esse propter iniquitates, quas plurimas admisisset. Cum iterum quaereretur ex eo, quid potissimum desideraret? Expiationem inquit. Rursus dicentibus, Vocabimus ne medicum? Ipse est, inquit, qui me aegrotum fecit, sive, qui mihi hunc morbum conciliavit.

Homines molesti Deo & hominibus exosi sunt. 186.

Hæ sunt actiones, hæc studia hominis molesti. Venit in 187. concilium aliorum absq; consensu eorum: ridet quo tempore illi dolent: accumbit mensæ non vocatus: immiscet se liti non suæ: sedet in loco, qui ipsum non decet: consulit non petenti consilium ipsius: adiungit se ei, qui societatem ipsius non quaerit: cumque sit durus in petendo, impurus in actionibus, orationem finire non potest, & arcum alterius patefacit.

Cum ex hoc numero quidam ad aegrotum quendam venisset, ac de morbo quaesivisset, responsumque ei fuisset, Isto morbi genere, inquit, obiit pater meus. Ad hunc sermonem cum aegrotus non parum turbaretur & excandesceret, tum ille iterum, Noli excandescere ob id quod tibi dixi. Preces fundam apud Deum, & deprecabor pro te. Ibi amici qui assidebant, Ita fac, inquiunt: sed hoc adde precibus tuis, & pete a Deo, ut nos liberet ab homine molesto.

Nihil rariùs his duobus, Amico fideli, & pecunia iuste 189. acquisita.

Vide etiam atque etiam quos amicos aut socios tibi ad- 190. sciscas. Nam si viri boni fuerint, habebis etiam talis: contra tibi eveniet si mali fuerint.

Nactus amicum certum ac fidum custodieris ut pupil- 191. lam oculi tui.

192. Aiebat sapientiam esse optimam hæreditatem, eamq; ornare imprimis silentium.
193. Dicebat nihil prodesse visum oculorum, ubi mens cæca esset.
194. De mendacio dicebat, quòd esset clavis delictorum, & quòd pedibus careret. *Siquidem longè ire non potest, quin statim deprehendatur. Quòd pertinet & illud, Mendacium opus breve. sensus est, Non diu durat, statim patefit. Quòd Salomo significat cum sic ait, Lingua mendax ad momentum.*
195. Dicere solet, multum risum signum esse stultitiæ. *Quòd vulgò innotuit hoc versiculo, Per risum multum poteris cognoscere stultum.*
196. Aiebat absq; disciplina omnes homines pares esse. nam quòd alii aliis præstarent, id eo fieri, quòd melius instituti essent. Addebat nihil prodesse intellectû absq; disciplina.
197. Interroganti quid esset stultitia? Est inquit, morbus insanabilis. *Porro varia sunt genera stultorum. Loquitur aut de iis, ut existimo, qui sapientiam & disciplinam omnem contemnunt. Nam tales insanabiles sunt. Non enim admittunt ulla admonitiones.*
198. Idem dicebat, Neminem ita arguere intelligentem ut ipse seipsum. Nam intelligens in hoc dissimilis est à stulto, qui arguens alios sibi condonat omnia: contrà intelligens nulli minus ignoscit quàm sibi, dum ipsum poenitet admisi, & de se poenas sumit, cura pensans quod incogitantia commissum est.
199. Roganti quem aptum esse putaret ad regendos homines? Eum inquit, quem fortuna probè exercuit.
200. Nemo discit nisi ut sciat. dies autem docet, quod antea nesciebat.

nesciebat. Nec prodest institutio sive disciplina ei, qui nō est intelligens.

Si quæres de aliquo, prius quære quem familiarem habeat. Nam ex eo cognosces si nē bonus an malus. Nam ferè imitamur mores eorum quibuscum vivimus aut cōversamur. Quocirca adiunge te ad amicitiam bonorum, & non malorum, ne horum similis evadas.

Sapienti te submitte: maiorem honora: minorem tue-
re: hypocritam & stultum evita.

Hæc præcepta dabat filio suo, ne suscipito, mi fili, do-
minatum in cives tuos, ne sperne rem parvā, nam te ducet
ad rem magnā. Ne contende cum homine iracundo. Ne
locum habeant apud te qui contendunt duntaxat ut vin-
cant. Ne gaude cum ceciderit inimicus tuus: nam nescis
quid tibi eventurum sit. Ne ostende potentiam tuam, cum
maximè potens eris: nam nescis quid dies parturiat contra
te. Ne errantem in sermone irrideto: nam ne ipse quidem
es dominus oris tui. Quin excusa eum quantum potes,
quod fiet si dixeris lingua lapsum, ceterum aliud in men-
te habuisse. Ne omnem amorem tuum in amicum simul
& una vice conferto. Veritatem semper ob oculos habeto,
integreque ac sincerè vivito, hæc si facies, dum vives, mul-
ta incommoda vitabis, & verè nobilis eris, aut consors fu-
turi seculi.

Scito, mi fili, caput fidei esse Dei, eiusque præceptorū
reverentiam.

Scito quoque, Fili, Deum alta deprimere, & depressa
exaltare. Quocirca deprime te ipsum, ut ipse te exaltet.

Fili ne differ agere pœnitentiam, quia mors superve-

niet ex improvifo & derepente.

207. Fili, multos habeto amicos, néve applica animum ad odio profequendum eum, qui tibi malum intulerit.
208. Fili, ne commuta uxorem tuam cum uxore alterius, que formosior fit: nam cupiditas seducit intellectum, & antea seduxit eum, qui te multò sapientior erat.
209. Fili, reputa te pauperem esse, cum eris dives, quia futurum est ut separeris à divitiis per mortem.
210. Fili, noli opponere te irato regi, aut exundanti fluvio.
211. Fili, ne quippiam decernito priusquam consulueris eum, qui te dirigat.
212. Fili, time homines malos, & cave ne offendas bonos.
213. Fili, possessio tua fit in hoc mundo uxor bona & socius bonus. Vxor solatio tibi erit, cum domum venies: socius, cum exibis.
214. Fili, non sunt ullæ divitiæ conferendæ cum sanitate corporis, nec ulla voluptas cum ea; quam percipit is, qui animo æquo fruitur.
215. Qui restrictus est ad largiendum tenuibus, in eius pecuniam reges, Deo ita decernente, dominatum obtinebunt.
216. Quum alicuius bonitas conspicua est, ei adhæreto. Quum malitia conspicua est, eum fugito. Quum res in dubio est, committe eam Deo.
217. In multo sermone subinde mentionē facite Dei, ne induretur cor vestrū: cor enim durum procul abest à Deo.
218. Ne respice peccata aliorum, ne animo elatus obliviscaris tuorum.
219. Qui purus est à tribus, is tria consequetur. Purus ab ira, in pretio erit apud homines: purus à transgressione, perveniet

niet ad gloriam: purus ab avaritia, pertinget ad honores & dignitates.

Hi tres in tribus rebus cernuntur, mitis in ira, fortis in bello, & amicus in necessitate, id est, cum eo indigemus.

Societas malorum facit ut interdum malè suspicemur de bonis.

Duæ res nunquam simul sunt, nec in una sede morantur, bonus animus & avaritia.

Hi sex absque dolore nunquam sunt: Dives ad pauperiè redactus. Dives qui metuit nummis suis. Iram retinens. Cupidus. Is qui sapientiam querit indecentem. Homo rudis, quando cum eruditis familiaritatem colit.

Hi tres digni sunt commiseratione. Intellegens, qui est sub ductu furiosi: Iustus, in quem improbus dominatur: Ingenuus, qui indigens est stulti.

Cui anima chara est, is parvipendit hunc mundum.

Qui amat pecuniam, non satiabitur pecunia.

Cogita de seculo tuo, ac si victurus esses in seculum, & de fine tuo, ac si cras moriturus esses.

Vbi deiectio, ibi magnitudo: Vbi reuerentia, ibi gloria.

Vbi animus sua sorte contentus, ibi divitiæ.

Divitiæ fons dolorum: minuet ergo dolorè qui eas.

Qui suam animam amat, eam occidit.

Cum bona obtingent, recordare incerta esse: cum mala obvenient, spem habe in Deo, quòd ea à te auolietur. Ita diu ac iocundè frueris bonis & vitabis peccatum.

Dicebat amicis, Sit mors levis in oculis vestris. nam secundum metum eius est amaritudo eius.

Afferebat duas esse mortes, quarum alteram naturam, alteram

teram voluntas præstaret. Homo enim moritur cum anima corpus relinquit solutum lege naturæ. Mori quinetiã dicitur, cum anima adhuc in corpore constituta cupiditates & mundi illecebras contemnit. hanc dicebat efficere, ut qui ea moriatur, vivat in æternum, nec mortem illam alteram obeat. Idem dicere solet, qui morte voluntaria defungitur, ei mors altera vita est.

234. Homo mundanis illecebris implicitus similis est sitibundo, qui nactus aquas salvas, quanto magis bibit de iis tanto magis sitit. Item similis est cani famelico, qui os quod fortè nactus est, assidue rodit, usque adeò ut sanguis egrediatur è dentibus, quem dum lingit, putat esse succum, qui ex osse manat.

235. Cuidam, qui ab ipso institui cupiebat, Ne gaude, inquit, de eo, quod ex hoc mundo tibi obtigit: & ne dole de eo quod non obtigit. Lætare ob id, quod consecutus es ex operibus bonis, & dole ob id, quod non es consecutus. Ad hæc metue ab eo quod post mortem. *vult dicere, à iudicio extremo.*

236. Rex Indorum cuidam ex famulis suis scedulam dabat cum hoc mandato, ut sibi eam scedulam ostenderet quotiescunque irasceretur. In ea perscriptum erat, Remissum te præbe: non enim Deus es, sed corpus, cuius pars partem absumet, & à vermibus ac lumbricis corrosus in pulverem redibit.

237. Sabæorum quidam rex nanum sive pumilionem habebat. ei præcipiebat ut cum aliquem cædi iuberet, se sisteret ante faciem suam, & hæc verba recitaret, Domine rex, recordare diem iudicii.

Sapiens

Sapiens quidam fundum vendiderat 80000 aureis de- 238.
nariis, cumque ei amici suaderent, ut partem illius pecu-
niæ thesaurum liberis reponderet, dixit, Reponam hunc
thesaurum universum apud Creatorem, liberis autem meis
relinquam pro thesauro ipsum Creatorem. Quod cum di-
xisset, erogavit omnia pauperibus.

Cum quendam sollicitum esse videret, dixit, Si sollicitus 239.
es propter res huius seculi, peccas in Deum, qui tibi dedit,
quod satis est, & quo contentus esse deberes: si autem so-
llicitus es ob seculum venturum, augeat tibi Deus sollicitu-
dinem istam.

Interrogatus quis felicissimè negociaretur? Is, inquit, 240.
qui vendit bona peritura hoc animo ut sibi comparet sta-
bilia & duratura.

Principium luctus est diligere mundum. 241.

Vt lucerna oculus est lucis, sic intellectus oculus est ani- 242.
mæ: & ut sol lux est mundi, sic anima lux est corporis.

Cum quidam ei diceret, Pauper es, doleo vicem tuam, 243.
respondit, Si scires quid esset paupertas, magis doleres vicem
tuam quam meam. Nam es me in omnes partes pauperior.
nemo enim pauper est, nisi qui se putat esse talem. pauper-
tas enim ex opinione est.

Cum ob calamitatem publicam cives cuiusdam opidi in 244.
luctu essent, sapiens noster, quasi nihil ad se pertineret illa
calamitas, non admodum afficiebatur. Ibi cives querere ex
eo cur non esset tristis cum aliis. Quia, inquit, si hæc in so-
mnio viderem, experrectus non tristarer: ita nec nunc tristis
esse possum, cum sciam mundum istum universum nihil a-
liud esse quàm somnium, quod abit, quoties homo expergiscitur.

Aiunt

245. Aiunt Romæ saxum esse, in quo hæc sculpta sunt lingua Romana: O homo, fac dū potes facere, & proiice in Creatorem onus tuum, néve adducat eo te cupiditas ut pecces, & ne applica animum ad videndum diem, qui nō dum venit: si enim est ex diebus tuis, adducet eum Creator te invito. Et ne admirare opes accumulatas: siquidem multi congerunt opes maritis uxorū suarū, & se pauperes faciūt, ut alios locupletent. Porro intelligens seipsum arguit de his & facitea.
246. Fertur ad portam urbis cuiusdam destructæ in Græcia lapis esse, in quo hæc scripta habentur litteris & sermone Græco: Homo si considerares modicum quod victurus es, abominareris id in quo nūc spem collocas, minueresq; cupiditates, sollicitudines, & solertes tuas curas: nam ad extremum pœnitebit te horum, cum videlicet nutabit pietus, & spreverint te domestici tui, deseruerintque propinqui, seque segregaverint ac separaverint à te amici tui, quō non reverteris amplius domum tuam, nec addes, &c.
247. Præterea scriptum erat in eo lapide: Homo, si te addices studiis huius seculi, coacervabis animæ tuæ crimina, & filii domus tuæ divitias: quum autem è vita migrabis, conferes tecum crimina in sepulchrum, sed divitias relinques filiis domus tuæ.
248. Apud Arabes tria sepulchra dicebat inveniri cum totidem inscriptionibus. Prima inscriptio est, Qui potest dulcis esse vita ei, qui novit Deum iudicaturum nos de opere tam bono quàm malo, ac redditurum unicuique secundū facta sua? Altera est, Qui vitam iocundè traducat is, qui scit mortem repentè superventuram, ablaturamque regnum & di-

& dignitatem & collocaturum hominem in domo tenebrarum, quæ destinata ei? Tertia inscriptio, Qui vita iocunda sit ei, qui vadit in speluncam tenebrosam & luminis expertem, quæ absument cum corpus tum ossa?

Rogatus quis longum dolorem sustineret? is, inquit, qui Deo diffusus in perpetua solitudine est de victu, cuius dolor sine fine est, & labor sine quiete, dum non contentus sorte sua id concupiscit quod Creator aliis largitus est. 249.

Cum ex quodam quæsiuisset, num quid consecutus esset ex solitudine quam huic seculo impenderat, & is respondisset se parum admodum consecutum esse: Si est ita, inquit, ut dicis, quid speras te consecuturum ex altero seculo, cui nullam curam aut solitudinem impendis? 250.

Dicebat neminem esse pauperiorem eo, qui non contentus sorte sua oculum habet insatiabilem, hoc est homine avaro. Item neminem ita pauperem esse ut cui paupertas gravis est ac moerorem adfert. 251.

Sepulchrum & non pauperies. *Mens hujus dicti, mori præstat, quàm pauperem vivere.* 252.

Da ei, cui velis esse dominus. 253.

Despera de eo cui cupis esse similis.

Videtur hoc velle, despera te assequi posse eum. Nam si non assequeris, non dolebis: & si assequeris, tanto magis gaudebis.

Honora eum à quo honorari amas.

Pete ab eo, cui despectui esse vis.

Gustavi res omnes amaras, sed nihil amarius esse comperi petitione. *vult dicere, petitione mutui, aut quando aliquis necessaria petit ab eo, quem sibi obstrictum non habet.* 254.

L Dicebat

255. Dicebat vulnus immedicabile esse, quando liberalis indiget homine avaro, qui ei negat quod petit: item, satis esse egere quam petere ab eo qui dignus non est a quo petatur.
256. Cum quidam diceret, Ora Deum ut me ita beet ne indigeam opera hominum, respondit, Homines indigere alter alterius opera, sed eos demum felices esse, qui non indigerent opera aut pecunia stultorum.
257. Quidam huiusmodi preces ad Deum habebat, Domine Deus fac ne unquam egeam hominibus improbis, sed cum egebo aliquo ex iis, quos creasti, fac sit optimus inter eos, & animus liberalis, et lingua suavis ac blanda, qui que non exprobet mihi benefactum suum.
258. Rex quidam querebat ex suis quid pessimum esset: Illis respondentibus, egestas: Non inquit, sed avaritia, que non relinquit dominum, nisi eum prius in contemptum adduxerit, ignominia & dedecore affectum.
259. Aiebat omni odio mederi posse excepto odio quod ex invidia.
260. Quod morbus corpori, id invidia animo.
261. Invidia annos breves facit.
262. Cum quidam eius amicitiam relinquere vellet, quod multa de eo audivisset, referentibus aliis, que minus honesta essent, re cognita, An audivisti, inquit, me loquentem male de aliis? Non, inquit, alter. Tum ille, Non ergo me relinquere debes; sed potius eos qui de me male apud te locuti sunt.
263. Qui aliorum vitia detegit, sua patefacit: fere enim culpamus ea, in quibus ipsi culpandi sumus.

Princeps

Princeps quidam narranti sibi aliorum crimina, iam, 264.
inquit, didici quibus criminibus tu in primis obnoxius sis.

Qui delatoribus credit, raros amicos habebit. 265.

Ne aliorum vitia patefacito, ne Deus tua patefaciat. 266.

Morborum omnium pessimum esse aiebat vicinum 267.
malum. Idem amico nescio cui, Det Deus, inquit, ne te
videat unquam malus vicinus. Nam si quid laude dignum
in te animadvertit, celabit; si culpa dignum erit, pate-
faciet.

Qui tolerat vicinum damnum inferentem, is Deo ita 268.
volente, domum ipsius hereditabit.

Quodam dicente Amo te, Cur, inquit, me non amares? 269.

Non enim es eiusdem mecum religionis, nec propinquus
meus, nec vicinus, nec ex iis, qui me alunt: *sentiens, opinor,*
facile inter tales & levi de causa dissensiones oriri.

Interrogantibus ut se haberent res ipsius, ita, inquit, ut 270.
res eius, cui adempta pecunia relictus est mos suus, innuit
se in paupertate non alium esse, quam fuerat cum divitias
possideret, nec ob amissas opes hilo deteriore evasisse.

Malum socium dicebat similem esse malo morbo, qui se 271.
spargeret ac dilaret per corpus hinc inde. Eundem aie-
bat in vitia focii sui diligenter inquirere, ea que palam facere:
contra virtutes ipsius, si quas haberet, callide celare.

Qui serit odium, metet poenitentiam, 272.

Querentibus quomodo pacto se aliquis ulcisceretur optime 273.
de inimicis? Per virtutem, inquit, si auxerit dignitatem
suam, eam que illustriorem reddiderit.

Admonebat cavendum esse ab odio hominum, etiam 274.
eorum, qui viles & abiecti essent. Nam per sepe accidisse

- ut vir magnus strangularetur à musca parva.
275. Aiebat quinque inveniri in stulto, quæ non invenirentur in aliis. Nam stultus, inquit, temerè irascitur. hoc primum. Deinde dat indigno: tum etiam fatigat corpus suum sine causa: nec discrimen ponit inter amicum & inimicum: postremò patefacit arcanum alterius. his adde quod respondeat priusquam audiverit aut intellexerit.
276. Amicus hominis intellectus ipsius, & hostis stultitia.
277. Mirari se dicebat si quando videret superbientem eum, qui transisset per vasa urinæ ac sanguinis.
278. Percontantibus quid esset superbia? Est stultitia, inquit, quam, qui ea præditus est, non potest relinquere: sive, cui dominus ipsius semper adhæret. *Dominus ipsius) id est, qui ea imbutus est.*
279. Fuit tempus, inquit, cum ad regem quendam venirent tres milites, cumque locum sibi pro arbitrio unusquisque delegisset, ac rex ob id factum eis succenseret, qui primum locum occupaverat, ita se excusare ut diceret habuisse se rationem generis sui: qui proximus erat, is tribuere sapientiæ suæ, quod eum locum occupasset: qui ultimus ac postremo loco sedebat, nihil horum sibi tribuere, ac proinde aliis libenter celsisse; Ibi rex ad ultimum: Iubeo, inquit, ut tu primo loco sedeas. nam indigna commiserunt commilitones tui cum genere tum sapientia sua. *Non est apophthegma.*
280. Dicebat apud stultum omnes homines pares esse, nec posse ipsum discernere amicum inter & inimicum. Amplius dicebat, Apud quem omnes homines pares sunt, eius stultitiæ

stultitiæ non est remedium.

Aiebat dignum esse ignominia, qui locum non se dignū 281.
ingressus, ibi sederet ubi non esset iussus sedere, & narratio-
nem continuaret rei, de qua non esset interrogatus.

Dicere solet amicum inconstantem & varium pro ho- 282.
ste habendum, nec unquam ei fidendum esse.

Cum debitum, inquit, honorem tribuis amico, nec ille 283.
tibi parem honorem reddit, bonum est te illū relinquere.

Rex quidam annulum gestabat, in quo perscriptum e- 284.
rat, Molestus es, surge. hunc ostendebat dabatque legen-
dum si quis ei molestus aut gravis esset.

Filio præcipiebat, ne sederet apud eum, qui molestus es- 285.
set. Nam legi, inquit, in libris Medicorum, apud hominem
molestum sedere & quartana laborare paria esse.

Dicere solet, Vbi molestus se molestum esse agnoscit, 286.
non est molestus.

Adversus hunc morbum nullum præsentius remedium 287.
esse aiebat, quàm ut te surdum ac cæcum facias.

Rex quidam sapiens scedulas tres dabat totidem famu- 288.
lis suis, cum hoc mandato, ut sibi ostenderent eas, si quando
voluptatibus circumflueret, aut lætitia nimia efferretur. In
prima scedula erat, Memento te esse creaturā, non Crea-
torem. In secunda erat, Memento te esse pulverem, ver-
miumque & lumbricorum escam. In tertia erat, Qui ho-
die non miseretur, cras non consequetur misericordiam.

Qui malum malo vincit, non vincit, sed vincitur. 289.

Ex filio quærebat, num cuperet hominem malum vin- 290.
cere: illo annuente, Non vinces, inquit, nisi illo peior fue-
ris. hoc dicto significabat ferendos esse improbos, nec alia

ratione honestiore eos vinci posse.

291. Dicebat octo esse genera hominum, qui suâ culpâ in contemptum venirent. Primum esse eorum, qui non vocati ad cœnam irent. Secundum eorum, qui domi alienæ præciperent, sive qui homini præscriberent domi suæ. Tertium eorum, qui honorem quærerent ab inimicis suis. Quartum eorum, qui aliquid peterêt ab avaro. Quintum, qui duobus colloquentibus non iussi accederent aut intervenirent. Sextum esse contemnentium regem aut magistratum. Septimum occupantium locum, qui non decet ipsos, aut quo indigni sunt. Octavum narrantium quippiam ei, qui non auscultat.
292. Ex multo sermone aiebat sciri posse qualis quisque esset. Nam animi indicem orationem esse.
293. Interrogatus quidam quomodo ex humili loco ad summum dignitatis gradum pervenisset, Semper, inquit, verû locutus sum. Quin sincerè ac integrè vixi cum hominibus: Sed & nunquam quicquam ab ullo petii, quo non magnoperè indigerem. Ut omittam quòd ab omni pravitate, dum vixi, alienissimus fui.
294. Dicebat festinationis comitem & quasi pedissequam esse pœnitentiam.
295. In loco convivii & risus non habitat sapientia.
296. Sapiens, dum ridet, pro stulto habetur. Capiendum de risu intempestivo, ut *Cobel. 2.2. risui dixi insanis. Nam quis insanos homines facit, ideò insanire dicitur. Vel risus nomine intelliguntur quævis ludicra; in quibus facetiæ jocique non suo loco aut tempore adhibiti, & si Deo placet, choreæ: de quibus*
- Ambrosius, Saltationis juxta sapientiam secularem, aut temulentia*

De
Virg.
lib. 3.
cap. 116.

lencia autor est, aut insania. Itaque Fridericus Caesar dicere solitus est, se malle febris teneri, quàm saltationi operam dare.

Interrogatus quemnam inter homines sapientissimum 297. esse iudicaret? Eum, inquit, qui in utraque fortuna æquo semper animo est, quem neque res secundæ nimium efferrunt, neque adversæ penitus deiiciunt.

Culpabat eos, qui contenderent de rebus quas assequi 298. non possent, sive quæ excederent captum eorum. Dicebat etiam de Deo, aut rebus divinis non esse altercandum: nam in eo crimen esse. Vbi enim duo ita contenderent, alterutrum de Deo non rectè sentire. Quin ipsum numen silentio & consensu optimè coli asseverabat. Eidem tribuitur.

Caput disciplinæ silentium: Caput intelligentiæ de- 299. iectio.

FINIS LIBRI III.

Errata, quæ ab operis, ad hoc exemplar emendabis.

Pag. 6. lin. 19. *preconem*, scribe *præconem*. Pag. ead. lin. 20. *πῆμα*, corrige *πῆμα*. Pag. 7. lin. 28. *νομὸν*, emenda *νόμον*. Pag. 15. lin. 27. *paradysum*, scribe *paradisum*. Pag. 16. lin. 15. *cæteris*, scribe *ceteris*. Pag. 69. lin. 9. *in sepliendo corde*, emenda *sepeliendo in corde*.

Lib. Coll. Soc. h. J. Paderborn. a. 1610.

Item monitum te volo, Lector, pag. 1. lin. 25. *pro sorte tua, esse cur malim parte tua*. Adhæc pag. 64. lin. 14. *Non durant ad momentum*, corrige si placet, *Ne quidem ad momentum durant*.